

in een opschrijfboekje en bracht, steunend op die aantekeningen, de koningin 's avonds rapport uit) – gebeurde dan later iets dat op hetzelfde terrein viel, dan werd een intrige van van 't Sant vermoed, terwijl hij niet anders gedaan had dan op initiatief van de koningin en in haar opdracht gegevens verzamelen die harerzijds tot actie hadden geleid. Sommigen zagen hem als een boze geest achter de koningin. Hij 'bemoeide zich', zei van Oorschot aan de Enquêtecommissie, 'met alles. Hij was een dictator . . . Wij waren Hitler en consorten ontvlucht en hadden van 't Sant terug.'¹

Van 't Sant zelf was zich van de scheefheid van zijn positie bewust; hij werd ook gewaarschuwd. 'Mensen met wie ik zeer bevriend was' (onder hen Saal van Zwanenberg) 'hebben mij', vertelde hij aan de Enquêtecommissie,

'gezegd: 'Je weet dat jij het uiteindelijk op je hersens krijgt.' Dat is inderdaad uitgekomen en dan heb je dat te aanvaarden . . . Je behoefde er geen geleerde voor te zijn, maar je was volslagen een kurken zak . . . Ziet u eens naar hetgeen Dijkhoorn zegt over wat ik gedaan heb. Dat is volslagen nonsens. Zij slaan mij veel te hoog aan. Als iemand een betrekking wilde hebben en hij kreeg die niet, dan zei hij niet: 'Ik ben er te stom voor', maar dan was het die vervloekte van 't Sant, die het had gedaan.'²

★

Toen Gerbrandy in juli '40 vernam dat de koningin wenste dat van 't Sant tot hoofd van de Centrale Inlichtingendienst zou worden benoemd, stak hij met de herinnering aan wat de pers in de jaren '35-'38 over van 't Sant gepubliceerd had, zijn licht op bij Beelaerts en van Tets. Wij achten het niet onmogelijk dat beiden als naaste adviseurs van de koningin de achtergronden van de moeilijkheden waarin van 't Sant zich bevonden had, op zijn minst in grote trekken kenden – in elk geval zeiden zij Gerbrandy (zij zeiden enige tijd later hetzelfde tegen Michiels) dat van 't Sant zijn onbepaalde vertrouwen waard was. Gerbrandy pleegde vervolgens overleg met het hoofd van *MI-6*, generaal Menzies. Van deze kreeg hij te horen dat *MI-6* slechts met één Nederlander in zee wenste te gaan: van 't Sant. Wij veronderstellen dat Menzies voldoende gegevens in zijn archief bezat om te weten hoe nauw en vruchtbaar de samenwerking tussen van 't Sant en Tinsley in de jaren

¹ Getuige J. W. van Oorschot, a.v., dl. IV c, p. 342. ² Getuige F. van 't Sant, a.v., p. 1571.